

بررسی جامعه‌شناختی نقش خانواده در بزه‌کاری نوجوانان (مطالعه موردی دانش‌آموزان متوسطه دوم ناحیه یک شهر کرمان سال ۱۳۹۸)

فاطمه سلطانیپور^۱، سمیر میرزایی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۱۰/۰۵

چکیده

زمینه و هدف: خانواده، گروه کوچکی است که ویژگی اساسی و غیرقابل تفکیک آن صمیمیت است اجتماعی کردن نسل آینده جزء بدیهی‌ترین و اساسی‌ترین وظایف خانواده است. هدف از انجام این تحقیق بررسی نقش خانواده در بزه‌کاری نوجوانان است، بدین منظور دانش‌آموزانی که به‌نوعی مرتکب بزه شده‌اند و پرونده‌ی اغتشاش، سرقت، چاقو زنی، اوباشگری، تخریب اموال مدرسه، فرار از مدرسه، مصرف مواد و... داشته‌اند شناسایی و به‌صورت موردی با تکیه بر نظریات فشار، خرده فرهنگ بزه‌کار، یادگیری و برساخت‌گرایی مورد مطالعه قرار گرفتند.

روش: روش بررسی مورد مطالعه این تحقیق با تأکید بر مطالعه در عمق، هم از درون و هم از بیرون، نقطه قوت این روش آن است که می‌تواند روش‌ها و منابع داده‌ای متعدد را تنها در رابطه با یک یا چند مورد بکار گیرد. محقق ۱۵۰ دانش‌آموز مرتکب بزه را مورد مطالعه عمیق و ژرف قرار داده است.

نتایج: در این تحقیق، خانواده از هم گسیخته، یکی از عوامل اصلی ارتکاب جرم و بزه‌کاری در نوجوانان و جوانان به شمار می‌رود. مرزها در خانواده‌های نوجوانان بزه‌کار مذکور شرایط مناسبی نداشت، چنین خانواده‌هایی اعضایش را به سمت رفتارهای مخرب و پرخاشگرانه پنهانی سوق می‌دهد و مبارزه برای کسب قدرت در خانواده شدت می‌گیرد. نقش‌هایی مانند وظایف اعضای خانواده، چگونگی تقسیم وظایف بین اعضا، برنامه‌ریزی برای ادای وظایف، تبیین نقش‌ها و مرزها برای اعضا، وضع مقررات برای برقراری نظم و احساس تبعیض در خانواده نوجوانان بزه‌کار به وضوح قابل رویت است؛ این امر تأثیر زیادی در ایجاد رفتار بزه‌کارانه آنان داشته است؛ برای نجات کودکان و نوجوانان از سقوط در ورطه جرم و جنایت، تنها مبارزه با جرائم آنان کافی نیست؛ بلکه دولت‌ها باید با وضع قوانین و مقررات لازم، نوجوانان را تحت حمایت قانونی خود قرار دهند.

کلید واژگان: بزه‌کاری، نوجوانان، اعتیاد، طلاق، ازهم گسیختگی خانواده، احساس تبعیض

۱- دکتری جامعه‌شناسی، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرنند (نویسنده مسئول) - ۰۹۱۳۳۴۲۹۷۰۸ - f.soltanpoor@yahoo.com

۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرنند، تلفن: ۰۹۱۳۱۹۹۴۱۷۴ - ایمیل: saman51mir@yahoo.com

مقدمه

از نظر مرتن جامعه‌شناس قرن هیجده هم‌هی افراد دارای راهی یکسان برای دستیابی به موفقیت‌های مالی مشروع نیستند و در نتیجه این افراد به دنبال راه‌های نامشروع برای کسب موفقیت هستند. به دلیل وجود نابرابری اجتماعی (نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی) راه‌های تأیید شده برای رسیدن به اهداف موفقیت به‌راحتی در دسترس برخی گروه‌ها در جامعه نیست. (مارش، ۱۳۹۳: ۱۴۷). کج‌رفتاری شامل انواع رفتارهای نابهنجار مانند طلاق، اعتیاد، دوستان ناباب، خانواده از هم گسیخته، احساس تبعیض، پایگاه اجتماعی - اقتصادی نابرابر، نظارت و کنترل بیش از حد است که اشکالی از آن در هر جامعه‌ای روی می‌دهد. گفته شده که رفتار نرمال یا بهنجار، هر نوع رفتاری است که از هنجارها یا مقررات گروهی که رفتار مذکور در آن روی می‌دهد تبعیت کند (جونز و همکاران، ۱۹۹۵: ۲۷۰). در مقابل، کج‌رفتاری هر نوع رفتاری است که با هنجارها یا مقررات گروه، هم‌نوایی نداشته باشد و دامنه وسیعی از رفتارها، تخلفات جزئی در مدرسه تا قتل را دربر می‌گیرد. البته در نفس تعریف کج‌روی را می‌توان به دو گروه بزرگ تقسیم کرد؛ یک گروه آنان که کج‌روی را پدیده‌ای واقعی و دارای صفاتی می‌دانند که از رفتارهای بهنجار قابل تشخیص و تفکیک است (نتلر ۱۹۸۴ و هرشی ۱۹۷۳) دسته دوم آنان که مدعی‌اند کج‌رفتاری لزوماً واقعی نیست و چه بسیارند کسانی که به غیر حق متهم به کاری شده‌اند و به‌اشتباه برچسب می‌خورند، این انگ است و نه نفس رفتار که کسی را کج‌رفتار می‌کند (ارمن و لاندمن ۱۹۷۸، سیمون ۱۹۹۶، بکر ۱۹۹۷) بزه‌کاری نوجوانان و نقش خانواده در ایجاد آن یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی است که جامعه را به‌طور جدی تهدید می‌کند، کرمان هم یکی از شهرهای جرم خیز است و موقعیت آب‌هوایی آن مزید بر علت است، هریک از موارد مذکور انگیزه‌ای برای اقبال و اهتمام اهل قلم و اندیشه به

مسئله گرایش نسل جوان به بزهکاری شده و ضرورت بررسی علمی آن را دوچندان ساخته است.

بیان مسئله

ممکن است برخی افراد تعجب کنند، اما این واقعیت دارد که بیشتر خشونت‌ها در خانواده‌ها روی می‌دهد. مثلاً آمریکائیان چنان در معرض خشونت‌های اعضا خانواده خود قرار دارند که خانواده را پس از پلیس و ارتش خشن‌ترین نهاد اجتماعی نامیده‌اند و برخی مدعی‌اند که خشونت خانوادگی مهم‌ترین مسئله اجتماعی است که امروزه آمریکائیان با آن دست به گریبانند (فاستر و فوریست، ۱۹۹۴) خانواده فضایی پر از احساس و عاطفه است و اعضاء ناکامی‌های خارج از آن را به داخل می‌آورند و بروز می‌دهند و پرخاشگری‌هایی که اگر خارج از خانواده روی دهد معمولاً کسی آن را حمل نمی‌کند در خانواده و در بین اعضای آن تحمیل می‌شود. از همین رو است که بروز خشونت در خانواده امری متداول و عادی است. عوامل عمده خشونت خانوادگی را فشار، فقر، ارزش‌های پدر سالارانه، بیماری روانی و اختلال شخصیتی دانسته‌اند (وندنبرگ، ۲۰۰۴) اشکال بسیار متفاوتی از خشونت خانوادگی وجود دارد که دامنه گسترده آن از نزاع بین خواهران و برادران تا به قتل رسیدن والدین توسط بچه‌ها کشیده می‌شود، مهم‌ترین انواع خشونت‌های خانوادگی عبارت‌اند از: همسر آزاری، کودک آزاری، سالمند آزاری فقط در سال ۱۹۹۳، حداقل روزی سه کودک از بی‌توجهی و آزار خانواده خود مرده‌اند، مخارج درمان زخم‌های ناشی از خشونت خانوادگی بین سه تا پنج میلیارد دلار در سال است و همه‌ساله بیش از یک میلیون کودک شاهد طلاق والدین خود هستند نوع دیگر بی‌توجهی مانند کوتاهی در تأمین مراقبت، غذا، بهداشت و فضای سالم و همچنین آزار جنسی مانند تجاوز، بروز کند (مونی و دیگران، ۲۰۱۶) خشونت‌های خانوادگی ممکن است به اشکال آزار کلامی مانند ایراد

گرفتن، تهدید کردن و اسم روی افراد گذاشتن باشد و در نوع دیگر به صورت آزار غیرکلامی نمادین مانند له کردن چیزی یا از بین بردن و شکستن اشیاء و ابزار، پاره کردن عکس‌ها و صحبت نکردن یا جواب کسی را ندادن؛ با وجود این خرده‌فرهنگ خشونت با تبلیغ این موضوع که با توسل به خشونت می‌توان مسئله را حل کرد، به‌ویژه در بین آنان که از مسائل ساختاری، فقر و نابرابری، اعتیاد، طلاق والدین، احساس تبعیض، نظارت و کنترل بیش از حد، از هم گسیختگی، پایگاه اجتماعی-اقتصادی نابرابر، رنج می‌برند مشوق بزه‌کاری در بین نوجوانان جامعه خواهد شد. (رابینگن و واینبرگ، ۱۳۹۵: ۱۳۱). در ایران آمار و ارقام معتبری در مورد بزه‌کاری وجود ندارد، اما آمارهای موجود راجع به جرم رشد فزاینده‌ای را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد. که نشان‌دهنده‌ی مسئله‌دار بودن موضوع است، در این تحقیق سعی بر آن است که به بررسی نقش خانواده بر بزه‌کاری نوجوانان در کرمان بپردازیم، بدین منظور نوجوانان شهر کرمان برگزیده شد، زیرا آینده کشور و جامعه بلکه آینده کل جهان را بر دوش نوجوانان و جوانان باید ساخت، بنابراین با افزایش رو به تزاید جرم ما شاهد افزایش بزه‌کارانی هستیم که بزه‌دیروز آن‌ها اکنون تبدیل به جرم شده است، برای پیشگیری از این معضل اجتماعی لازم است راهکاری در نظر گرفته شود. محقق قصد دارد به این سؤال پاسخ دهد، نقش خانواده چه تأثیری بر بزه‌کاری نوجوانان دارد؟

اهمیت و ضرورت

از آنجائی که پیشرفت و ترقی هر جامعه‌ای در گرو سلامتی آن جامعه از هر نظر است؛ لذا تحقیق در مورد پدیده بزه‌کاری نوجوانان بسیار رهگشا برای علت‌یابی جرائم و خطاها می‌باشند تا از این طریق بتوان کمبودها و نارسائی‌ها را دریافت و درصدد رفع این مشکلات اقدام نمود. همچنین می‌توان تأکید بر این نکته کرد که از این طریق شاید بتوان

مشکلات جامعه و خصوصاً نسل نوجوان که می‌توان گفت حساس‌ترین نقطه انعطاف‌پذیر یک جامعه است را به نحوی رفع نمود تا آنجا که بتوان از این راه یک استراتژی برای پیشبرد اهداف علمی و فرهنگی جامعه اتخاذ نمود. جوامع بشری در هر شرایطی به همزیستی مسالمت‌آمیز با هم‌نوعان خود نیازمند هستند. آنچه مسلم است تا امروز به دلیل اختلافات زیر بنایی و ریشه‌ای مختلفی از جمله در مسائل عقیدتی، فرهنگی و مذهبی و در عین حال تفاوت‌هایی که در معیارهای سنجش ارزش‌ها در حیطه‌های گوناگونی وجود داشته، یک توافق و تفاهم عمومی و جهان‌شمول استقرار نیافته است. وانگهی، تمام انسان‌ها از هر قوم و قبیله، نژاد و مذهب، دین و عقیده اتفاق نظر دارند که یکی از محوری‌ترین اعمال فردی و اجتماعی، تربیت و هدایت درست کودکان برای آینده است. اقدامی که شرط ضروری و انکارناپذیر رشد و ترقی جامعه‌ی انسانی تلقی می‌شود. کودکان و نوجوانان سرمایه‌های معنوی جامعه می‌باشند و سلامت روح و جسم آن‌ها تضمین‌کننده‌ی سلامت جامعه در آینده است؛ بنابراین مسائل آنان از جمله مسائلی است که باید به آن‌ها توجه ویژه‌ای مبذول داشت. بررسی ریشه‌ای مسائل اطفال و از آن جمله بزه‌کاری نوجوانان، برای رسیدن به یک جامعه‌ی ایده آل شرطی ضروری و از اهمیت ویژه برخوردار است. اصولاً بزه‌کاری عبارت است از جرائم کم‌اهمیت و چون اطفال معمولاً مرتکب این نوع جرائم می‌شوند، در مورد اطفال استفاده از واژه بزه‌کاری استفاده شده است. با یک تعریف ساده می‌توان گفت، طفل بزه‌کار فردی است که قبل از رسیدن به سن هیجده سالگی، مرتکب جرمی شود. در واقع از قدیم‌الایام گفته‌اند، پیشگیری بهتر از درمان است. طبعاً اگر طفلی به هر دلیلی از ابعاد جسمانی، روانی و رفتاری به نقصان و یا انحرافی مبتلا گردد، قهراً بازپروری وی مستلزم صرف هزینه‌های هنگفت و مضاعفی خواهد بود. برخورداری از یک سیاست جنائی و کیفی متناسب با شرایط وضعیت

نوجوانان می‌تواند به جامعه مدنی جهت پیشبرد یکی از اهدافش که پیشگیری از وقوع جرائم در آینده است، کمک فراوانی کند. این تحقیق در حوزه مسائل اجتماعی ایران صورت گرفته است و کاربرد آن جهت ارائه به نیروی انتظامی کرمان است.

پیشینه تحقیق

نظریه‌ی پیوند افتراقی ساترلند: نوجوانانی که از محیط‌های خانوادگی طرد و منزوی می‌شوند، به گروه‌هایی از دوستان و همسالانشان می‌پیوندند که گاه آن‌ها نیز به‌نوعی از خانواده‌هایشان رانده شده‌اند. چنین نوجوانانی اغلب مشکلات درسی مشابهی دارند که موجب طرد آن‌ها از نظام آموزشی می‌شود و با ناکامی‌های شدید عاطفی، ضعف عملکرد و افت آموزشی همراه می‌شود. در مواردی، واکنش‌های این گروه از نوجوانان به‌صورت رفتارهای خشونت‌آمیز، خراب‌کاری، تجاوز به حقوق دیگران، رفتارهای ضداجتماعی و... جلوه‌گر می‌شود. ادوین ساترلند معتقد رفتار انحرافی از طریق معاشرت با اغیار یا پیوند افتراقی، یعنی داشتن روابط اجتماعی با انواع خاصی از مردم مانند تبهکاران، آموخته می‌شود. او بر این باور است که برای آنکه شخص جنایت‌کار شود، باید نخست بیاموزد که چگونه می‌توان جنایت کرد. کراسی نیز مانند ساترلند بر این باور است که بسیاری از رفتارهای جنایی از طریق معاشرت با افرادی که والدینی مجرم دارند آموخته می‌شود (ستوده، ۱۳۹۸: ۱۴۹).

سؤال اکثر نظریه‌ها درباره این است که چرا مردم مرتکب جرم می‌شوند، اما نظریه هیرشی متفاوت از آن‌هاست و این سؤال را مطرح می‌کند که چرا مردم مرتکب جرم نمی‌شوند؟ در این نظریه فرض بر این است که افراد ذاتاً به‌سوی انحراف تحریک و مرتکب آن می‌شوند، مگر این‌که با پیوندی قوی نسبت به جامعه مهار شوند. این نظریه

تأکید می‌کند که افراد، در صورت فقدان پیوند اجتماعی در زندگی، منحرف خواهند شد. فرض اصلی نظریه پیوند اجتماعی این است که رفتار بزه‌کارانه زمانی اتفاق می‌افتد که پیوند فرد با جامعه قطع یا تضعیف شود. مفاهیم کلیدی نظریه پیوند اجتماعی شامل:

۱- پیوستگی به والدین، معلمان و همالان؛ ۲- التزام به انواع کنش متعارف (تحصیل)؛ ۳- مشغولیت در کنش های متعارف (مثلاً فعالیت‌های ورزشی)؛ ۴- باور به اهمیت هنجارهای اخلاقی، پیوستگی شامل علاقه، احترام و محبت در میان جوانان و دیگران مهم (خانواده، همالان، سازمان مذهبی و...)، هیرشی استدلال می‌کند که پیوستگی یا به بیان دقیق‌تر روابط عاطفی‌ای که فرد از سوی والدین، همالان و مدرسه احساس می‌کند؛ رابطه معکوسی با بزه‌کاری دارد. توسعه پیوند اجتماعی قوی به جامعه نشان دهنده درونی کردن هنجارهای اجتماعی و فرهنگی جامعه از سوی فرد است. کسانی که پیوند قوی با جامعه دارند، کمتر به انحراف از هنجارها تمایل دارند؛ چراکه هنجارها را درونی کرده اند؛ عنصر التزام جزء منطقی پیوند به جامعه است، التزام نشانگر زمان و انرژی صرف شده یک فرد برای کسب پاداش‌های مرسوم جامعه است. هیرشی اظهار می‌کند احتمال ارتکاب رفتار بزه‌کارانه از سوی شخصی که زمان و انرژی خود را صرف فعالیت مشخصی می‌کند مانند صحبت کردن، یادگیری، کسب‌وکار، کسب شهرت، کمتر است چراکه وی حاضر نیست ارزش، موقعیت‌های اجتماعی و شهرت خود را از دست بدهد. مشغولیت به معنای میزان زمان سپری‌شده در فعالیت‌های متعارف است. به عبارت دیگر، فردی با فعالیت زیاد فرصت شرکت در بزه‌کاری را نخواهد داشت. به عبارت دیگر، جذب شدن هرچه بیشتر فرد به فعالیت‌ها نه تنها مانع عملی کردن تمایلات، حتی مانع فکر کردن به اعمال انحرافی می‌شود. مؤلفه دیگر نظریه پیوند اجتماعی عبارت است از باور به ارزش‌ها و هنجارهای مرسوم جامعه و منظور از باور، التزام به نظام ارزشی جامعه است. در نظریه کنترل فرض بر این

است که جامعه یا گروه، نظام ارزشی مشترکی دارند؛ شخص در گروه اجتماعی شده است و لذا به قوانین گروه معتقد است (پارلیر، ۲۰۰۹: ۱۵).

رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی: برساخت‌گرایان به شدت ذهن‌گرا هستند و مدعی‌اند موضوع واقعی جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی، کشف این نکته است که مردم چگونه به تعریفی از مسئله اجتماعی رسیده‌اند؛ شاید مهم‌ترین کار رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی این باشد که بانی تحقیق بیشتری برای نشان دادن این موضوع شده است که مسائل، چگونه مسئله شدند. برساخت‌گرایان کمتر به شرح اینکه چگونه می‌شود مسائل را حل کرد پرداخته‌اند. (رایبگن و واینبرگ، ۱۳۹۵: ۲۲۷).

رویکرد تضاد: از نظر نظریه‌پردازان این مکتب از جمله کارل مارکس، معتقد است که مهم‌ترین نوع مناسبات در فرهنگ صنعتی، مناسباتی است که میان صاحبان ابزارهای تولید، یا طبقه بورژوا و پرولتاریا که کار واقعی بر عهده آن‌هاست، وجود دارد. مارکس مدعی بود که این طبقات، هر دو در درون جوامع سرمایه‌داری شکل می‌یابند که بستر بسط و توسعه یک ساختار طبقاتی مقرراتی و انعطاف‌ناپذیر اجتماعی است و همین ساختار، طبقه بورژوا را در رأس جامعه قرار می‌دهد؛ لذا در چنین جامعه‌ای فلسفه سیاسی و اقتصادی طبقه مسلط، تمامی جنبه‌های زندگی جامعه را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. کارل مارکس جرم و بزه را فراورده سیاست‌های موجود در عرصه اجرای قانون می‌داند (سلیمی و داوری، ۱۳۹۴: ۳۵۴).

نظریه فشار ساختاری: یکی از مهم‌ترین دستاوردهای نظریه فشار ساختاری این است که انحراف را فقط از طریق توجه به فرد منحرف نمی‌توان تبیین کرد، بلکه توجه به کلیت ساخت اجتماعی نیز ضروری است. به نظر مرتن بزه‌کاری بیش‌تر ابعاد اقتصادی دارد و از ساخت‌وسازمان اجتماعی ناشی می‌شود و از آنجاکه ثروت در جامعه کنونی بالاترین مراتب

را در نظام ارزش‌های اجتماعی دارد و امکان دستیابی به آن از طریق روش‌های عادی برای همه افراد امکان‌پذیر نیست، گروهی از مردم، برای رسیدن به آن، راه‌های نامشروع را اختیار می‌کنند. مرتن آنومی یا بی‌هنجاری را به تنگنایی اطلاق می‌کند که وقتی هنجارهای پذیرفته‌شده با واقعیت اجتماعی در ستیزند بر افراد وارد می‌آید. در واقع، این نظریه انحراف را نتیجه تنگناهای ساختاری می‌داند که مردم را در مضیقه قرار می‌دهد (ستوده، ۱۳۹۸: ۱۲۹).

نظریه فشار: نظریه ناهنجاری یا فشار، در اصل، یک نظریه ساختاری بود که بر تأثیر تغییر فرهنگی و نابرابری، تمرکز داشت. با توجه به تأکید نظریه‌های جدیدتر، احتمالاً این مسئله قابل پیش‌بینی بود که جرم‌شناسان خواهند کوشید تا راه‌هایی را برای ورود فشار به سطح فرایندی یا فردی بیابند. این نظریه که معروف‌ترین نظریه برگرفته از نسخه‌های معاصر نظریه فشار است، حاصل کار رابرت اگنو (۱۹۹۵) است. اگنو بر آن است که نظریه‌های سنتی فشار، به مسئله از نگاه مشکلات دستیابی به اهداف دارای ارزش مثبت می‌نگریستند؛ یعنی ناتوانی در بدست آوردن آنچه یک نفر می‌خواهد؛ اما همان‌گونه که می‌توان جلوی اهداف یک فرد را گرفت، همان‌گونه هم می‌توان از موقعیت‌های نامطلوب یا رخداد‌های پرفشار در زندگی دیگران جلوگیری کرد. (مارش، ۱۳۹۳: ۳۵۳)

نظریه تعارض فرهنگی و خرده‌فرهنگ: در نظریه خرده‌فرهنگ، همانند بیشتر نظریه‌های فشار اجتماعی، ریشه مشکلات را در ماهیت ساخت اجتماعی، به‌ویژه الگوهای همسایگی و زندگی جمعی باید سراغ گرفت، در مناطقی که گروه‌های بزه‌کاری در آنجا متمرکزند رشد بالای جمعیت، پایگاه اقتصادی اجتماعی نازل و میزان بالایی از نابسامانی خانوادگی دیده می‌شود. بحث اساسی در نظریه تعارض فرهنگی این است که جرم از نبود الگوی اجتماعی روشنی از رفتار بهنجار منتج می‌شود و افزایش تعارض در هنجارها که با

مهاجرت همراه است و به تکرر سریع جامعه منتهی می‌شود، این تعارض فرهنگی را شدت می‌بخشد و برای بروز جرائم زمینه مساعدی پدید می‌آورد. از آنجاکه هر خرده‌فرهنگ هنجارهای ویژه خود را دارد، از فرهنگ بزرگ‌تر تمایز می‌یابد و عموماً افراد وابسته به خرده‌فرهنگ‌ها از سوی کسانی رد می‌شوند که ارزش‌های آنان فرهنگ عمومی غالب را می‌سازد (کوئن، ۱۳۸۵: ۴۳)

نظریه ارتباط نسبی: از دیگر نظریه‌های انتقال فرهنگی نظریه ارتباط نسبی است که ادوین ساترلند آن را مطرح کرده است و در آن، با الهام از نظریه یادگیری گابریل تارد بر یادگیری رفتارهای انحرافی تأکید می‌شود. این نظریه روشن می‌کند که چگونه مردم رفتارهای انحرافی را، با مشاهده انحراف و تقلید از کسانی که رفتارهای منحرف دارند، می‌آموزند به‌ویژه از کسانی که آن‌ها را الگوی خود قرار می‌دهند. یک جنبه اجتماعی که به نظریه یادگیری افزوده می‌شود و در نظریه ارتباط نسبی پرورش می‌یابد، این است که افراد دارای رفتارهای منحرف به تشکیل دسته‌های اجتماعی به منحرفانی گرایش دارند که از آن‌ها هنجارها و ارزش‌های کجروی را آموخته‌اند (کالهنوت، ۱۹۹۴: ۱۶۵).

تحقیقات پیشین

کلانتری و جباری (۱۳۹۲: ۱۵۷-۱۳۹) در مقاله‌ای با عنوان آسیب‌شناسی کالبدی حوزه‌های تمرکز بزه‌کاری در محدوده منطقه ۱۹ شهر تهران (مورد مطالعه: جرائم مربوط به سرقت به عنف و مواد مخدر) رابطه‌ی نوع و میزان کاربری اراضی شهری در شکل‌گیری الگوهای فضایی بزه‌کاری در منطقه ۱۹ شهر تهران را مورد مطالعه قرار دادند. روش پژوهش ترکیبی از روش‌های توصیفی، تطبیقی و تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش به‌صورت تمام شماری (بدون استفاده از روش‌های نمونه‌گیری) از پرونده‌های کیفی

ثبت شده در نیروی انتظامی واحدهای اجرایی مرتبط فرماندهی انتظامی تهران بزرگ از تاریخ ۸۷/۱/۱ لغایت ۸۷/۱۱/۳۰ استخراج شده است. بدین ترتیب جامعه آماری مطالعه حاضر مجموعه جرائم ارتكابی سرقت به عنف، شرارت و باج‌گیری و جرائم مرتبط مواد مخدر است که در دوره زمانی پژوهش در محدوده منطقه ۱۹ شهر تهران به وقوع پیوسته است. آن‌ها نتیجه گرفتند که وقوع بزه‌کاری یکی از مهم‌ترین مشکلات منطقه مذکور است. همچنین، میزان همبستگی میان تعداد کاربری و نوع آن‌ها و میزان وقوع جرائم ۷۴٪ است که این امر حاکی از آن است که ارتباط معناداری میان وقوع جرم و نوع و میزان کاربری‌ها وجود دارد.

نقد: محقق از آنجاکه موضوع مورد نظر او بزه‌کاری است در کل مقاله از بحرانی که ممکن است پیش رو داشته باشیم سخنی ذکر ننموده‌اند، زیرا همین نوجوانان بزه‌کار هستند که در صورت عدم هدایت و حمایت دولت با بحران جدی مواجه خواهند شد، ضمناً نوع ضریب همبستگی مورد استفاده را هم ذکر نکرده که با توجه به متغیرهای ترتیبی از دو جهت، لازم است از ضریب همبستگی کندال استفاده می‌نمودند.

اعظمی و همکارانش (۱۳۹۵: ۷۷-۵۷) در مقاله‌ای با عنوان رابطه سبک‌های فرزند پروری والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار اظهار داشته‌اند که بزه‌کاری امروزه یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران است. زیرا مشکلات بسیاری از قبیل قتل، خشونت، پرخاشگری، تجاوز و دیگر جرائم دوره‌ی بزرگسالی را به وجود می‌آورد. هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار نیز از مهم‌ترین علل شناخته‌شده‌ی بزه‌کاری است که آن‌ها این مطالعه را باهدف بررسی رابطه آن با سبک‌های فرزند پروری والدین انجام دادند. آن‌ها در این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی و آزمون همبستگی استفاده کردند. جامعه آماری در این پژوهش دانش‌آموزان ۱۴-۱۹ ساله‌ی شهر تهران است که آن‌ها با استفاده از روش

نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۳۸۴ نفر از آن‌ها را برای تحقیق انتخاب کردند. بر اساس یافته‌ها آن‌ها نتیجه گرفتند ۴۰/۳ درصد گرایش به سمت مصرف مواد و الکل و ۳۱/۷ درصد گرایش به سمت درگیری و نزاع را تبیین می‌کنند. از میان، سبک فرزند پذیری، سبک سهل گیرانه اثر مثبت و سبک مقتدرانه اثر منفی بر دو متغیر وابسته داشتند. در نهایت نتیجه گرفتند که سبک فرزند پذیری مستبدانه ارتباطی با هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار ندارد و سبک فرزند پذیری سهل گیرانه موجب گرایش نوجوانان به همسالان بزه‌کار و مصرف مواد و الکل و نزاع و درگیری می‌شود و سبک فرزند پروری مقتدرانه مانع گرایش نوجوان به همسالان بزه‌کار می‌شود.

نقد: محقق با توجه به موضوع تحقیق، سبک‌های پرورش فرزند را به‌درستی در طول تحقیق توضیح نداده‌اند، راجع به حجم نمونه باید متذکر می‌شدند که از فرمول شارپ کوکران استفاده نموده‌اند.

نظری و همکارانش (۱۳۹۱: ۶۸-۶۰) مقاله‌ای تدوین کردند باهدف بررسی و مقایسه ساختار خانواده، نظارت والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار در دو گروه بزه‌کار و بهنجار. همچنین رابطه متقابل این عوامل با یکدیگر را مورد توجه قرار داده‌اند. آن‌ها در این پژوهش مقطعی ۹۶ نفر از نوجوانان بزه‌کار و ۸۷ نفر از نوجوانان بهنجار در تهران به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب کردند؛ و پرسشنامه‌های ساختار خانواده، نظارت والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار را تکمیل کردند. بر اساس یافته‌ها آن‌ها نتیجه گرفتند گروه‌های مستقل دو گروه از نظر نظارت والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین دو گروه بزه‌کار و بهنجار از نظر ساختار خانواده تفاوت معنی‌داری وجود دارد، همچنین به این نتیجه رسیدند که نوجوانان متعلق به

خانواده‌های گسسته در مقایسه با نوجوانان خانواده‌های پیوسته نظارت کمتری را از سوی والدین خوددارند.

نقد: موضوع بین دو گروه بزه‌کار و بهنجار است؛ لذا محقق لازم بود از روش تطبیقی و آزمون تی مستقل استفاده نماید.

زمانی (۱۳۹۱: ۹۹-۷۹) مقاله‌ای تدوین کرده با عنوان مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر وضعیت خانوادگی در بزه‌کاری زنان در تهران (جامعه آماری: زنان مجرم زندان اوین در دهه ۱۳۸۰). در این تحقیق، ۱۰۴ نفر از زنان مجرم زندان اوین به منزله جامعه آماری انتخاب شده است و هدف کلی این پژوهش شناخت شرایط و خصوصیات اجتماعی و خانوادگی زنان بزه‌کار تهران با تأکید بر سه شاخص کلی خانواده، محیط اجتماعی و اوقات فراغت است. محقق این مطالعه را با روش توصیفی تبیینی انجام داده است و برای گردآوری اطلاعات از تکنیک مراجعه به اسناد و مدارک، پرسش‌نامه و همچنین مصاحبه و از روش آماری SPSS برای تحلیل و پردازش اطلاعات نیز از نرم‌افزار همبستگی استفاده کرده است. محقق نتیجه گرفت که بین وضعیت خانوادگی زنان و بزه‌کاری آنان ارتباط مستقیم و معناداری برقرار است. همچنین ۹۰ درصد مجرمان از زندگی خانوادگی خود احساس نارضایتی می‌کردند. علاوه بر این، زنان در مقایسه با مردان منابع مادی و فرهنگی و فضاهای فراغتی کم‌تری داشتند.

نقد: اولاً محقق از بزه صحبت می‌کند ولی زنان با سنین بالا را در نظر گرفته است و دوم اینکه محقق از روش اسنادی استفاده کرده ولی ابزار بکار رفته پرسشنامه و برای استخراج داده‌ها از SPSS استفاده کرده. در صورتی که با توجه به روش اسنادی، ابزار بکار رفته اسناد و مدارک است. ضمناً محقق روش آماری و نرم افزار را در جای مناسب خود استفاده ننموده

است. محقق از روش آماری همبستگی که باز هم نسبت به نوع متغیرها متفاوت است و برای پردازش داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده کرده است.

فرضی‌های تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد بین ازهم‌گسیختگی خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین احساس تبعیض در خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین نظارت و کنترل بیش‌ازحد خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین طلاق در خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۵- به نظر می‌رسد بین گروه دوستان و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۶- به نظر می‌رسد بین اعتیاد والدین و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۷- به نظر می‌رسد بین جنسیت و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.
- ۸- به نظر می‌رسد بین پایگاه اجتماعی اقتصادی خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود داشته باشد.

روش‌شناسی

روش بررسی موردی، مطالعه موردی روشی است برای بررسی پدیده‌هایی که از بستر خودشان به‌آسانی جدا پذیر و قابل تشخیص نیستند، تحقیق موردی عبارت است تأکید بر مطالعه در عمق، هم از درون و هم از بیرون، نقطه قوت این روش آن است که می‌تواند روش‌ها و منابع داده‌ای متعدد را تنها در رابطه با یک مورد بکار گیرد، گرچه می‌تواند چند

موردی هم باشد (محمد پور، ۱۳۹۲: ۳۳). بدین منظور دانش‌آموزان متوسطه دوم ناحیه یک آموزش و پرورش را انتخاب کردیم که تعداد آن‌ها ۱۳۲۱۸ نفر است که از بین آن‌ها با توجه به مراجعه به مدیران مدارس دانش‌آموزانی که به‌نوعی مرتکب بزه شده بودند و پرونده‌ی اغتشاش، سرقت، چاقو زنی، فرار از مدرسه، همجنس‌گرایی، مصرف مواد و... داشته‌اند، پس از در دسترس قرار گرفتن و شناسایی تعداد ۱۵۰ دانش‌آموز بزه از کل دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار گرفته شدند؛ و با استفاده از نظریه‌های پیوند افتراقی، نظریه تعارض فرهنگی، نظریه تضاد، نظریه ارتباط نسبی و نظریه پیوند اجتماعی، چارچوب نظری تدوین گردید.

تحلیل مسیر

یافته‌های تحقیق

نتایج آمار استنباطی

آزمون فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین ازم‌گسستگی خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به دست آمده برابر (۰/۸۸۵) رابطه بسیار قوی است، در تحقیق فوق، هر چه گسستگی خانواده بیشتر شود گرایش به بزه‌کاری در نوجوانان بیشتر می‌شود.

آزمون فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین احساس تبعیض و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به دست آمده برابر (۰/۸۸۳) رابطه بسیار قوی است، در تحقیق فوق، هر چه احساس تبعیض بیشتر شود گرایش به بزه‌کاری در نوجوانان بیشتر می‌شود.

آزمون فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین نظارت و کنترل خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به دست آمده برابر (۰/۲۷۵) رابطه ضعیف تا متوسط است؛ در تحقیق فوق، بین نظارت و کنترل خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه ضعیف تا متوسط است.

آزمون فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین طلاق والدین و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به دست آمده برابر (۰/۶۵۲) رابطه متوسط تا قوی است؛ در تحقیق فوق، بین طلاق والدین و بزه‌کاری نوجوانان رابطه متوسط تا قوی است.

آزمون فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین گروه دوستان ناباب و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به دست آمده برابر (۰/۸۸۰) رابطه قوی تا بسیار قوی است؛ در تحقیق فوق، بین گروه دوستان و بزه‌کاری نوجوانان رابطه قوی تا بسیار قوی است.

آزمون فرضیه ششم: به نظر می‌رسد بین اعتیادوالدین و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به‌دست‌آمده برابر (۰/۲۶۰) رابطه ضعیف تا متوسط است؛ در تحقیق فوق، بین اعتیاد والدین و بزه‌کاری نوجوانان رابطه ضعیف تا متوسط است.

آزمون فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد بین جنسیت و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد. ضریب همبستگی کندال به‌دست‌آمده برابر (۰/۲۳۲) رابطه ضعیف تا متوسط است؛ در تحقیق فوق، بین جنسیت و بزه‌کاری نوجوانان رابطه ضعیف تا متوسط است.

آزمون فرضیه هشتم: به نظر می‌رسد بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه وجود دارد، ضریب همبستگی کندال به‌دست‌آمده برابر (۰/۶۳۰). در تحقیق فوق، بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده و بزه‌کاری نوجوانان رابطه متوسط تا قوی است.

بحث و نتیجه‌گیری

از آنجائی که پیشرفت و ترقی هر جامعه‌ای در گرو سلامتی آن جامعه از هر نظر است؛ لذا تحقیق در مورد پدیده بزه‌کاری نوجوانان بسیار رهگشا برای علت‌یابی جرائم و خطاها است که از این طریق بتوان کمبودها و نارسائی‌ها را دریافت و درصدد رفع این مشکلات اقدام نمود. همچنین می‌توان تأکید بر این نکته کرد که از این طریق بتوان مشکلات جامعه و خصوصاً نسل نوجوان را رفع نمود تا آنجا که بتوان از این راه یک استراتژی برای پیشبرد اهداف علمی و فرهنگی جامعه اتخاذ نمود. جوامع بشری در هر شرایطی به همزیستی مسالمت‌آمیز با هم‌نوعان خود نیازمند هستند. آنچه مسلم است تا امروز به دلیل اختلافات زیر بنایی و ریشه‌ای مختلفی از جمله در مسائل عقیدتی، فرهنگی و مذهبی و درعین حال تفاوت‌هایی که در معیارهای سنجش ارزش‌ها در حیطه‌های گوناگونی وجود

داشته، به یک توافق و تفاهم عمومی و جهان‌شمول استقرار نیافته است. وانگهی، تمام انسان‌ها از هر قوم و قبیله، نژاد و مذهب، دین و عقیده اتفاق نظر دارند که یکی از محوری‌ترین اعمال فردی و اجتماعی، تربیت و هدایت درست نوجوانان برای آینده است. اقدامی که شرط ضروری و انکارناپذیر رشد و ترقی جامعه‌ی انسانی تلقی می‌شود. نوجوانان سرمایه‌های معنوی جامعه می‌باشند و سلامت روح و جسم آن‌ها تضمین‌کننده‌ی سلامت جامعه در آینده است؛ بنابراین مسائل آنان از جمله مسائلی است که باید به آن‌ها توجه ویژه‌ای مبذول داشت. بررسی ریشه‌ای مسائل اطفال و از آن جمله بزه‌کاری نوجوانان، برای رسیدن به یک جامعه‌ی ایده آل شرطی ضروری است. با یک تعریف ساده می‌توان گفت، فرد بزه‌کار فردی است که قبل از رسیدن به سن هیجده سالگی، مرتکب جرمی شود. درواقع از قدیم‌الایام گفته‌اند، پیشگیری بهتر از درمان است. طبعاً اگر فردی به هر دلیلی از ابعاد جسمانی، روانی و رفتاری به نقصان و یا انحرافی مبتلا گردد، قهراً بازپروری وی مستلزم صرف هزینه‌های هنگفت و مضاعفی خواهد بود. برخورداری از یک سیاست جنائی و کیفری متناسب با شرایط وضعیت نوجوانان می‌تواند به جامعه مدنی جهت پیشبرد یکی از اهدافش که پیشگیری از وقوع جرائم در آینده است، کمک فراوانی کند؛ لذا در این تحقیق به بررسی نقش خانواده در بزه‌کاری نوجوانان پرداخته شده است و مشاهده می‌گردد از هم‌گسیختگی خانواده، احساس تبعیض، پایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده، طلاق، اعتیاد والدین، نظارت و کنترل بیش‌ازحد، مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر بزه‌کاری نوجوانان بوده‌اند. تعداد زیادی از بزه‌کاران در خانواده‌هایی بزرگ‌شده‌اند که در بین اعضای خانواده ناسازگاری، کدورت، خشونت، کمبود محبت و تحقیر فرزندان از سوی والدین بوده است، چنین افرادی هستند که رفتار ضداجتماعی پیدا می‌کنند و بزه‌کار می‌شوند. کودکی که از محبت مادر محروم است و پدر را نیز حامی واقعی خود نمی‌بیند

لحظه‌هایش را با ترس، نگرانی و ناامیدی سپری می‌کند. ادامه یافتن این روند به پیدایش رفتارهای عصبی، حالت‌های پرخاشگرانه و فرار از خانه و مدرسه می‌انجامد. در این میان، به سبب احساس ناامنی و ناخشنودی فرد در خانواده و جامعه، برای دوری از این وضع به گروه‌ها و دوستانی پناه می‌برد که گاه عامل و زمینه‌ساز انحراف و بزهکاری در وی می‌شود و از او شخصی خطاکار و بزه‌کار می‌سازد. به‌طورکلی، در این تحقیق، از هم‌گسیختگی خانواده، یکی از عوامل اصلی ارتکاب جرم و بزهکاری به‌ویژه در نوجوانان و جوانان به شمار می‌رود. عموماً مرزها در خانواده‌های نوجوانان بزه‌کار شرایط مناسبی ندارد، چنین خانواده‌هایی اعضایش را به سمت رفتارهای مخرب و پرخاشگرانه پنهانی سوق می‌دهد و مبارزه برای کسب قدرت در خانواده شدت می‌گیرد. نقش‌های خانوادگی در خانواده‌های نوجوانان غیر بزه‌کار شرایط مطلوب‌تری دارند. نقش‌های خانوادگی در بین نوجوانان مورد مطالعه مانند، وظایف اعضای خانواده، چگونگی تقسیم وظایف بین اعضاء، قدرت برنامه‌ریزی برای ادای وظایف، تبیین نقش‌ها و مرزها برای اعضاء، وضع مقررات برای برقراری نظم شرایط بسیار نامطلوبی داشته و این امر تأثیر زیادی در ایجاد رفتار بزه‌کارانه آنان داشته است؛ برای نجات کودکان و نوجوانان از سقوط در ورطه جرم و جنایت تنها مبارزه با جرائم آنان کافی نیست بلکه دولت‌ها باید با وضع قوانین و مقررات لازم کودکان و نوجوانان را تحت حمایت قانونی خود قرار دهند و در مواقع ضروری از حقوق آن‌ها در برابر خانواده‌ها دفاع کنند، بنظر می‌رسد لازم است نوجوان از چنین خانواده‌هایی جدا شود و دولت‌ها نقش والدین آن‌ها را بر عهده گیرند.

پیشنادهای کاربردی

- ایجاد اشتغال برای حداقل یکی از افراد خانواده‌های فقیر برای پیشگیری از کار کودک و پیرامون آن جلوگیری از بزه‌کاری احتمالی فرزندان و آثار مخرب آن.
- لازم است والدین، جهت ایجاد محیطی سالم آموزش داده شوند.
- ارائه امکانات مربوط به تحصیل رایگان برای کودکان اقشار محروم توسط دولت‌ها.
- مشارکت دادن کودکان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خود، آموزش مهارت‌های زندگی و نیز فعالیت‌های مدنی.
- پذیرش واقع بینانه کودکان بزه‌کار و مشکلات آن‌ها.
- نگاه دلسوزانه به نوجوانان بزه‌کار توسط دولت‌ها.
- شناسایی خانواده‌های بزه‌پرور توسط پلیس و مجرم تلقی کردن این خانواده‌ها.
- آمار خانواده‌های مجرم شناسایی و جهت تنبیه و توییح در اختیار مراجع قضایی قرار گیرند.
- دولت‌ها فرزندان خانواده‌های مجرم را در مکانی مجزا نگهداری و تمام امکانات رفاهی و آموزشی آن‌ها را مهیا نماید.
- از آنجاکه نوجوانان در آینده پایه‌های پیشرفت یک جامعه را می‌سازند؛ لذا دولت‌ها هر ساله بودجه‌ای در نظر گرفته و به نوجوانان زیر هجده سال بدهد.
- مکانی مشخص برای نگهداری فرزندان بد سرپرست مشخص شود.
- نام اصلاح و تربیت حذف شود و نام دیگری انتخاب شود مانند خوابگاه خانوادگی.
- پیشنهاد می‌شود قبل از اصلاح بزه‌کاران، خانواده‌های آنان اصلاح یا حذف فیزیکی شوند.

- لازم است تغییرات فرهنگی صورت بگیرد که به بچه‌های یتیم‌خانه به چشم انسان خطاکار یا منحوس در جامعه نگریسته نشود.

- لازم است دولت‌ها نظرات پلیس را راجع به رهکاری جهت کاهش بزهکاری در دستورالعمل خود قرار بدهد، زیرا پلیس نسبت به سایرین ارتباط نزدیک‌تر با این جامعه دارد.

- لازم است دولت امکانات لازم برای نیروهای انتظامی مهیا کند و در مبارزه با جرم و جنایت دست این ارگان زحمت‌کش را باز بگذارند.

منابع

- اعظمی، قادری ثانوی، رضمانعلی، فتحی، رفیعی، و قائد امینی هارونی. (۱۳۹۵). رابطه سبک‌های فرزندپروری والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار. مسائل اجتماعی ایران (دانشگاه خوارزمی)، ۷(۱)، ۵۷-۷۷.
- زمانی، ف. (۱۳۹۱). مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر وضعیت خانوادگی در بزه‌کاری زنان در تهران (جامعه‌آماری: زنان مجرم زندان اوین در دهه ۱۳۸۰). جامعه پژوهی فرهنگی، ۳(۲)، ۷۹-۹۹.
- ستوده، ه. ا. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). آوای نور.
- داوری، م. و سلیمی، ع. (۱۳۹۴). جامعه‌شناسی کجروی. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- رابینگن، ا. و واینبرگ، م. (۱۳۹۵). رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی. (رحمت الله صدیق سروستانی، مترجم). موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- کلانتری، م. و جباری، م. (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی کالبدی حوزه‌های تمرکز بزه‌کاری در محدوده منطقه ۱۹ شهر تهران (مورد مطالعه: جرایم مربوط به سرقت به عنف و مواد مخدر). جغرافیا، ۱۱(۳۶)، ۱۳۹-۱۵۷.
- مارش، ی. (۱۳۹۳). نظریه‌های جرم. (حمید رضا ملک محمدی، مترجم). میزان.
- محمدپوره، ا. (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش: (مراحل و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی) (جلد ۲). جامعه‌شناسان.
- نظری، ع. م. امینی منش، س. و شاهینی، ع. (۱۳۹۱). ساختار خانواده، نظارت والدین و هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار در نوجوانان پسر بزه‌کار و بهنجار. پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۶(۴)، ۶۰-۶۸.

- Becker, H. S. (۱۹۹۷). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. Free Press.
- Brian J Jones, Gallagher, B. J., & McFalls, J. A. (۱۹۹۵). *Sociology: micro, macro, and mega structures*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Calhoun, C. J., Donald Light, J., & Keller, S. I. (۱۹۹۴). *Sociology*. New York: McGraw- Hill.
- Cohen, S. (۲۰۰۲). *Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers*. Psychology Press.
- Ermann, M. D., & Lundman, R. J. (۱۹۷۸). *Corporate and governmental deviance: Problems of organizational behavior in contemporary society* (p. xi). New York: Oxford University Press.
- Foster, B., & Forsyth, C. J. (۱۹۹۴). The cycle of family violence among criminal offenders: A study of inmates in one Louisiana Jail. *Free Inquiry in Creative Sociology*, ۲۲(۲), ۱۳۳- ۱۳۷.
- Higgins, A. (۱۹۹۱). The just community approach to moral education: Evolution of the idea and recent findings. *Handbook of moral behavior and development*, ۱, ۱۱۱- ۱۴۱.
- Hirschi, T. (۱۹۷۳). Procedural rules and the study of deviant behavior. *Social Problems*, ۱۵۹- ۱۷۳.
- Mooney, L. A., Knox, D., & Schacht, C. (۲۰۱۶). *Understanding Social Problems*. Cengage Learning.
- Nettler, G. (۱۹۸۴). *Explaining crime*. McGraw- Hill Ryerson.
- Parlier, J. M. (۲۰۰۹). *A social control based analysis of the effect of community context upon self- reported delinquency rates* (Doctoral dissertation, East Tennessee State University).
- Robert, A. (۱۹۹۵). *Strain and subcultural theories of criminality. Criminology: A Contemporary Handbook*. Belmont, Calif.: Wadsworth.
- Simon, D. R. (۱۹۹۶). *From White- Collar Crime to Elite Deviance: Reasons for a Paradigm Shift. Definitional Dilemma: Can and Should There be a Universal Definition of White Collar Crime*, ۸۷.
- Vandenburg, H. (۲۰۰۴). *Deviance: the essentials*. Pearson Prentice Hall.